

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.27>

BOSKIE, NATURALNE I LUDZKIE PODSTAWY PRAWA W KONCEPCJI TOMASZA Z AKWINU

Ihor Musilivskiy

student

Institucji szkolnictwa wyższego „Uniwersytet Króla Daniela” (Iwano-Frankiwsk, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-3935-5322

Musilivskiy@gmail.com

Adnotacja. W artykule zbadano teologiczno-prawne podstawy współdziałania prawa boskiego, naturalnego i ludzkiego w teorii Tomasza z Akwinu. Uzasadniono, że celem zapożyczenia podstawowych idei i transformacji prawnych krajowego systemu prawnego jest fundamentalna dla myśliciela kwestia konkretyzacji ogólnych przepisów bytu prawnego. Udowodniono, że wola człowieka stanowi podstawę do zmiany bytu prawnego. Egzystencja prawna człowieka zaczyna się nie od przestrzegania, wykonywania, stosowania norm prawnych, ale od kontemplacji i poznania prawnych atrybutów-treści, od świadomości prawnej, w której skorelowane są boskie, ludzkie i naturalne podstawy prawa.

Słowa kluczowe: prawo boskie, prawo naturalne, prawo ludzkie, byt prawny, Tomasz z Akwinu.

DIVINE, NATURAL AND HUMAN FOUNDATIONS OF LAW IN THE CONCEPT OF THOMAS AQUINAS

Ihor Musilovskiy

Applicant

King Danylo University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-3935-5322

Musilivskiy@gmail.com

Abstract. The article examines the theological and legal principles of the interaction of divine, natural and human law in the theory of Thomas Aquinas. It is substantiated that the purpose of borrowing the basic ideas for legal transformations of the domestic legal system are fundamental for the thinker questions of concretization of the general provisions of legal life. It is proved that the human will is the basis for changing the legal being. The legal existence of man begins not with the observance, implementation, use of legal norms, but with the contemplation and knowledge of legal attributes-meanings, with legal consciousness, in which the divine, human and natural foundations of law are correlated.

Key words: divine law, natural law, human law, legal existence, Thomas Aquinas.

БОЖЕСТВЕННІ, ПРИРОДНІ ТА ЛЮДСЬКІ ОСНОВИ ПРАВА В КОНЦЕПЦІЇ ФОМИ АКВІНСЬКОГО

Ігор Муціловський

здобувач

Університету Короля Данила (Івано-Франківськ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-3935-5322

Musilivskiy@gmail.com

Анотація. У статті досліджено теологічно-правові засади взаємодії божественного, природного та людського права в теорії Фоми Аквінського. Обґрунтовано, що метою запозичення основних ідей для правових трансформацій вітчизняної правової системи є фундаментальні для мислителя питання конкретизації загальних положень правового буття. Доведено, що воля людини виступає підставою для зміни правового буття. Правова екзистенція людини починається не з дотримання, виконання, використання правових норм, а зі споглядання і пізнання правових атрибутів-змістів, із правосвідомості, у якій співвідносяться божественні, людські та природні основи права.

Ключові слова: божественний закон, природний закон, людський закон, правове буття, Фома Аквінський.

Вступ. Звернення до співвідношення божественного, природного та людського в теологічно-правовій інтерпретації Фоми Аквінського може стати альтернативною ідеологічною основою необхідних трансформацій правової системи нашої держави та підвищення рівня правової свідомості та правової культури її громадян.

Основна частина. Науково-методичним підґрунтям написання статті послужили праці вітчизняних і зарубіжних вчених Фоми Аквінського, О. Балинської, В. Яценко, А. Баумейстера, А. Бронзова, О. Буткевича, Ю. Гоцуляк, Г. Гурвича, М. Несправа, Дж. Финниса та ін.

Метою дослідження є комплексний теологічно-правовий аналіз особливостей взаємодії божественного, природного та людського права у тлумаченні Фоми Аквінського, а також його ролі у трансформації української правової системи.

Результати. Вершиною схоластичної філософії сучасні учені одноставно визнають доктрину домініканського ченця Фоми Аквінського (1225–1274), що є найбільш логічно завершеним варіантом концепції природного права з погляду християнської теології. У контексті його вчення розвиваються теологічні концепції природного права. Томізм – основний напрям католицької філософської думки, який сьогодні розвивається у працях сучасних мислителів. Філософсько-методологічною основою томізму є схоластичний метод, ґрунтований на конвергенції догматів Біблії з філософською системою Аристотеля.

Для правової думки значення має фундаментальна праця «Сума теології», що складається з питань, відповідей і спростувань, наведених самим Фоמוю для доведення тез, які для мислителя мають аксіоматичний характер. Особлива роль у цьому контексті належить «Трактату про закон», що міститься у другій частині «Суми теології» (питання 90–108). Фома проводить розмежування між різними видами законів (питання 91), формулюючи такі проблеми:

1. Чи існує вічний закон?
2. Чи є у нас природний закон?
3. Чи існує людський закон?
4. Чи існує необхідність у божественному законі?
5. Чи існує тільки один божественний закон?
6. Чи існує закон для скверни гріха? (Аквінський, 2002: 11–24).

Розглянемо наведені види «законів» окремо.

Вічний закон («*lex aeterna*») – найбільш глобальний метафізичний закон, який керує усіма явищами Всесвіту на фізичному та метафізичному рівні. У його основі лежить розумність Всесвіту, підпорядкованого Богові. Власне, таке трактування вічного закону і дає змогу Фомі обґрунтувати існування природного права, яке засноване на розумності вічного закону і впливає з нього.

Природний закон («*lex naturalis*») – той феномен, котрий сучасні юристи називають «природним правом». З погляду Фоми Аквінського, природний закон закладений у людину Творцем у формі здатності розрізняти добро і зло, а також діяти з метою досягнення й утвердження добра. Природний закон є відбиттям вічного закону у розумі людини. Отже, вчиняти за веліннями розуму означає вчиняти за принципами природного закону.

Людський закон («*lex humana*») – позитивне право у найзагальнішому розумінні: починаючи від писаних нормативних актів і закінчуючи правовим звичаєм. З погляду філософа, функція людського закону досить обмежена. Вона полягає у конкретизації та захисті природного закону з метою утвердження правопорядку і суспільного блага. Основним критерієм справедливості позитивного закону є відповідність закону природному.

Божественний закон («*lex divina*») – моральний закон, встановлений Богом і відтворений у священних текстах. Проблеми тлумачення та реалізації цього виду закону входять до предмету християнської етики, а не юриспруденції.

Важливим для нас є загальне визначення закону, запропоноване Фомою Аквінським: «Закон – це спрямоване на загальний добробут та опубліковане встановлення розуму того, хто уповноважений опікуватися відповідним суспільством» (Аквінський, 2010: 9–10).

На основі цього твердження Фома висуває низку вимог, які зумовлюють природу закону: розумність; спрямованість на суспільний добробут (приватне благо може розглядатися як складник добробуту суспільства); офіційне прийняття й опублікування. Причому, на думку мислителя, ці вимоги є справедливим для будь-якого з наведених видів закону. Так, наприклад, якщо людські закони приймаються й оприлюднюються уповноваженим органом або особою, природний закон встановлюється та «закладається у людський розум» безпосередньо Творцем.

Для нас у визначенні насамперед важливою є сама ідея «критеріїв справедливості» закону, які цілком співзвучні сучасним вимогам, що висуваються до нормативного акта під час оцінки його відповідності принципу верховенства права.

У ХХ ст. ці вимоги були покладені в основу концепції «внутрішньої моралі права», розробленої видатним американським правознавцем Л. Фуллером, котрий запропонував вісім критеріїв, яким має відповідати система законодавства (Фейнберг, 2007: 10).

Ще одним суттєвим внеском Фоми Аквінського у формування елементів концепції верховенства права стало його вчення про «неправовий» закон. На думку філософа, обов'язковою ознакою, що визначає природу людського закону, є його справедливість. Справедливим законом є закон, який відповідає наведеним вище критеріям та узгоджується з вимогами природного права. Такий нормативний акт є «накинутим задля загального добра», законодавець не став вище від його авторитету, і тягар закону справедливо розподілений між громадянами (Фейнберг, 2007: 22).

На основі зазначеного Фома розрізняє два типи несправедливих законів. Несправедливість першого типу полягає у тому, що законодавець, приймаючи нормативний акт, перевищив свої повноваження або прийняв його з метою задоволення власного блага, а не блага суспільства. У такому разі, на думку мислителя, особа вправі сама вирішувати, чи виконувати приписи такого закону, проте, вирішуючи дилему, особа має

врахувати можливі негативні наслідки невиконання закону. Якщо негативний вплив наслідків перевищує власну негативну дію закону, справедливим вчинком буде виконання приписів закону.

Несправедливість другого типу полягає у суперечності вимог природного закону та норми відповідного нормативного акта. У такому разі виконувати припис останнього є неприпустимим, оскільки як сам нормативний акт, так і його виконання є злочином (Аквінський, 2010: 9–10).

Природно-правова концепція Фоми Аквінського доповнюється його вченням про державу. Вона, на думку філософа, також є природним явищем і базується на ідеї влади, що має божественне походження. Водночас представники влади не завжди дотримуються вимог природного закону. Як і Аристотель, Фома Аквінський стверджує право народу на повстання з метою повалення тиранічної влади. Найгіршими формами державного правління філософ проголошує олігархію та тиранію: «Вони перебувають надалі від найкращого державного устрою» (Аквінський, 2003: 245).

Загалом у тріаді «людина – суспільство – держава» Фома визначає людину як головний елемент, суспільство – як сферу її життєдіяльності, а державу – як засіб забезпечення цієї життєдіяльності (Буткевич, 2008: 11).

Закон «людський», на думку мислителя, повинен мати основоположення в моральних цінностях, які представлені в Старому та Новому заповітах. «Загальне благо» – гармонія – з'являється в державі лише у тому разі, якщо громадянами досягається розуміння та виконання закону, який створений людським розумом, але генезис його «ввічному» законі – законі всесвіту, що відображає світову гармонію і є у розумінні Аквіната Божим правом.

Людський закон спрямований на управління людьми, більшість із яких за природою своєю схильна до пороків. Людські законодавчі побудови не можуть позбавити людей від порочності. Лише божественний закон, сповіщений у Старому та Новому заповітах, представлений у вигляді правових сутностей – напучень, заборон і приписів – поступово позбавить людей від індивідуальних і суспільних вад (Бронзов, 1884).

Підходячи до аналізу співвідношення фундаментальних правових складників у філософській системі Фоми Аквінського, особливо підкреслимо, що насамперед слід звернутися до його класифікації законів буття. У схоластичного мислителя сутність права розкривається при аналізі «вічного», «природного», «людського» та «божественного» законів. «Людський» закон передбачає дотримання людьми лише невеликої кількості вироблених моральних настанов, що ведуть до гармонії в суспільстві. Без них суспільство не зможе досягти «вищого блага» – гармонії у відносинах однієї людини стосовно іншої.

Підкреслимо, в онтології схоластичного мислителя вічний закон – закон всесвіту – передбачає гармонію універсуму. У нього включені всі інші закони. Закон всесвіту пізнаваний людьми лише в дуже невеликому ступені. Закони – це, на нашу думку, онтологічні сутності, які поступово усвідомлюються людьми, і тому постійно уточнюється їх зміст. Відповідно, вічний закон і закони, що ґрунтуються на вказаній основі, слід розглядати як правові сутності, знання яких постійно уточнюється.

Аквінський пише про те, що необхідно виявити сутність благодаті Господньої. З цією метою він з'ясовує спочатку зміст «вічного» закону – закону зовнішніх початків дій, що схиляють людей до благодаті, потім різноманітні види законів, на закінчення – наслідки дій законів універсуму та суспільства. Філософ прагне осягнути, по-перше, чи має закон відношення до розуму, по-друге, яка мета закону, по-третє, виявити його причину, по-четверте, яким чином відбувається оприлюднення закону (Балинська, Яценко, 2017: 262).

Розглядаючи питання, чи має закон відношення до розуму, схоластичний мислитель стверджує: «Оскільки закон є своєрідним правилом і мірою, він може знаходитися в чому-небудь двояко. По-перше, як у тому, що вимірне й управляє, та якщо бути таким властиво розуму, то з цього виходить, що саме так закон і знаходиться в розумі. По-друге, як у тому, що вимірюється й управляється» (Аквінський, 2010: 4–5).

У вказаному уривку інтерпретуємо насамперед ставлення схоластичного мислителя до полеміки «розум – віра», розпочатої у християнській філософії Августином Блаженным. На нашу думку, Аквінський відокремлює – розводить у різні боки ці поняття. Практичний розум лише робить спроби осягнути сутність речей, однак він не може зробити це. Речі існують самі по собі. Сказане стосується і правових сутностей, які сповіщені людям Богом, їх осягнення веде до «загального блага».

Відповіді на питання про співвідношення божественного природного та людського можливо отримати, розглядаючи різні види законів, насамперед «вічний» закон. Оприлюднення відбувається або усно, або у письмовій формі, і вічний закон оприлюднений обома способами, оскільки і Божественне Слово, і письменна Книга Життя вічні. Оприлюднення не може існувати від вічності лише з боку такого, що слухає, або такого, що читає, тваринного ества.

Розкриваючи послідовність об'єктивної природи правових побудов, Аквінський аргументовано виводить уявлення про природний закон, підпорядкований закону вічному: «Але з усього створеного розумне тваринне ество підпорядковане божественному провидінню найбільш чудовим чином, оскільки воно в певному значенні причетне до провидіння через мислення як про себе, так і про інших. Таким чином, воно причетне до Вічного Розуму, завдяки чому має природну схильність до належного акту та цілі, і така причетність розумного тваринного ества до вічного закону називається природним законом» (Аквінський, 2010: 13–14).

За твердженням Фоми Аквінського, саме пізнання добра і зла дозволить побудувати закони людського співжиття. За правилами співжиття, що зумовлені проявами добра та зла (добродіями та пороками), люди вибудовують свої взаємовідносини у пошуках «загальної благодаті» (Баумейстер, 2010: 23), але насамперед людині необхідно пізнати саму себе. У вказаному нами контексті можлива інтерпретація сократичного правила в побудовах схоластичного мислителя – пізнавай сам себе, і ти пізнаєш світ навколо себе. Ззна-

чимо, Фома Аквінський закликає користуватися не лише споглядальним, але і практичним розумом. На наш погляд, це заклик до емпірії у пізнавальній діяльності.

Природний закон – це своєрідний безпосередній вираз вічного у світі створеному. Сучасний дослідник природного права Дж. Фінніс вважає, що зі змісту релігійного трактату Аквіната випливає визначення природного права (закону) як «*participatio legis aeternae in rationali creatura*», що означає «участь вічного закону в розумному творінні» (Фінніс, 2012: 488–489).

Людський закон, на відміну від природного, ухвалюється людьми, проте він має бути проєкцією природного: «Всякий людський закон правосудний настільки, наскільки він, виокремлюючись із природного закону, має характер природного закону, але якщо він у кожній своїй частині є відхиленням від природного закону, то він вже не закон, а викривлення закону» (Аквінський, 2010: 61). Визначальною метою будь-якого закону Фома Аквінський вважав загальну користь: «Закон має бути добродієним справедливим, здійсненим за природою. створеним не для чийсь-небудь приватної вигоди, але ради загальної користі» (Аквінський, 2010: 62).

Божественний закон є орієнтиром, даним людині Богом на шляху до надприродної мети: «Природний закон – стверджує Фома, – причетний вічному закону адекватно здатності людської природи, але до своєї надприродної мети людина повинна визначатися більш піднесеним способом. Тому для того, щоб людина стала причетною до вічного закону більше абсолютно, Бог додатково дарував нам божественний закон» (Аквінський, 2010: 19).

Серйозним кроком у теологічному розумінні суті природного права стала здійснена Фоמוю спроба раціоналізації його метафізичних підстав. Дослідник Г. Гурвіч справедливо відзначав, що «у Фоми Аквінського спостерігається перша після виникнення християнства спроба секуляризації, хоч би часткової, природного права» (Гурвіч, 2004: 301).

Фома Аквінський виокремлює питання виявлення правових явищ і процесів із позиції природного й окремо людського буття: «Він має свободу волі щодо того, що Він бажає необхідним» (Аквінський, 2010: 270).

Отже, маємо необхідність і свободу, одну із найскладніших пар категорій для розмежування, які стали предметом пізнання божественної сутності. Природне право відображає принцип необхідності, адже всі процеси між собою пов'язані, і лише божественна та створена за образом і подобою Божою людська сутність додає творчий, а відповідно, і вільний елемент у сферу впорядкування. Правова свідомість, правова рефлексія, правове почуття можливі лише завдяки свободі, адже в іншому разі людина стає заручником механічності. Можемо стверджувати, що атрибути правового буття, які розгортаються на антропологічному рівні, охоплюють унікальну природу людини та її свободу також. Саме тому визнання свободи у сучасну епоху правової цивілізації (не релігійної чи позитивістської) стоїть на вершині правових цінностей, але свої витоки отримує з християнського віровчення (Гоцуляк, 2019: 42).

Благо має зв'язок з іншими категоріями правового буття: «Отже, як благо – синонім буття, так само й істина, але як благо додає до буття момент бажаності, так і істина додає [момент] співвіднесеності з розумом» (Аквінський, 2010: 218–219). Отже, правове буття не є статичним набором категорій, атрибутів. Це постійний взаємозв'язок, це механізм, система, синергія різних сил. Якщо благо – синонім буття, тоді правове буття є дещо бажане, воно не над, і не поза екзистенцією, ми бажаємо його як блага, без якого нормальне існування немислиме. Це доволі суттєве уточнення, адже тоді онтологія перестає бути чимось суто трансцендентним щодо наявного порядку. Зі свого боку маємо зауважити, що навряд чи буття та благо є синонімами, філософ швидше підкреслив тим самим, що буття не може бути тим, чого ми не бажаємо, але такі поняття, як благо, істина, розум, хоч і не тотожні за змістом, але присутні один в одному (Гоцуляк, 2019: 43). Категорія блага, як і справедливості, як цілком слухно відзначає М. Несправа, передбачає і принцип рівності (Несправа, 2017: 54).

Висновки. Таким чином, розкривши співвідношення божественного, людського та природного права у теологічно-правовій концепції Аквіната з метою запозичення її ідей для правових трансформацій вітчизняної правової системи, слід відзначити, що фундаментальним для мислителя є питання конкретизації загальних положень правового буття. Воля людини виступає підставою для зміни правового буття. Правова екзистенція людини починається не з дотримання, виконання, використання правових норм, а зі споглядання і пізнання правових атрибутів-змістів, із правосвідомості, у якій співвідносяться божественні, людські та природні основи права.

Список використаних джерел:

1. Аквінський Ф. Сумма теології (Трактат о законі). Київ : Ника-центр, 2010. С. 11–24.
2. Аквінський Ф. Сумма теології. Ч. I. Вопросы 1–43 / пер. С.И. Еремеева (гл. 1–26), А.А. Юдина (гл. 27–43). Київ : Эльга, НикаЦентр, ЭлькорМК, 2002. 561 с.
3. Аквінський Ф. Сумма теології. Ч. 2-1. Вопросы 90–114 / пер., ред. и примеч. С. Еремеева. Київ : Ника-Центр, 2010. 432 с.
4. Аквінський Т. Коментарі до Аристотелевої «Політики» / пер. з латини О. Кислюка ; передм. В. Котусенка. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003 . 795 с.
5. Балинська О.М., Яценко В.А. Принципи діалектики та метафізики (формальної логіки) у праві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 3. С. 259–268.
6. Баумейстер А. Світло інтелекту й світло слави: метафізика пізнання у св. Томи Аквінського. *Sententiae*. 2010. № 2. С. 3–41.
7. Бронзов А.А. Аристотель и Фома Аквинат в отношении к их учению о нравственности. Санкт-Петербург, 1884. 591 с.
8. Буткевич О. Роль Фоми Аквінського у розвитку міжнародно-правової думки Середньовіччя. *Українське право*. 2008. № 1. С. 11.

9. Гоцуляк Ю.В. Теологія правового буття у вченні Фоми Аквінського. *Economic and law paradigm of modern society*. Issue 3. 2019. «Open Europe». P. 41–18.
10. Гурвич Г.Д. *Философия и социология права: Избранные сочинения*. Санкт-Петербург : Изд. дом СПб. гос. ун-та, 2004.
11. Несправа М.В. Моральні основи права у філософії Фоми Аквінського. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 52–61.
12. Финнис Дж. Естественное право и естественные права / пер. с англ. В.П. Гайдамака и А.В. Панихиной. Москва : ИРИСЭН, Мысль. Серия «Право», 2012. С. 488–489.
13. Філософія права / за ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена ; пер. з англ. П. Тарашук. Київ : «Основи», 2007. 1256 с.

References:

1. Akvinskii F. (2010). *Summa teologii (Traktat o zakone)* [Sum of Theology (Treatise on the Law)]. Kiev: Nika-tcentr. pp. 11–24. [in Russian].
2. Akvinskii F. (2002). *Summa teologii [Sum of theology]*. Chast I. Voprosy 1–43. Per. S.I. Eremeeva (gl. 1–26), A.A. Iudina (gl. 27–43). Kiev: Elga, NikaTcentr, ElkorMK. 561 s. [in Russian].
3. Akvinskii F. (2010). *Summa teologii [Sum of theology]*. Chast 2-1. Voprosy 90–114 / Perevod, redaktsiia i primechaniia S. Eremeeva. Kiev: Nika-Tcentr. 432 s. [in Russian].
4. Akvinskyi T. (2003). *Komentari do Aristotelevoi "Polityky"* [Comments on Aristotle's "Politics"]. Per. z latyny O. Kysliuka; peredm. V. Kotusenska. Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy". 795 s. [in Ukrainian].
5. Balynska O.M., Yashchenko V.A. (2017). *Pryntsypy dialektyky ta metafizyky (formalnoi lohiky) u pravi* [Principles of dialectics and metaphysics (formal logic) in law]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Vyp. 3. S. 259–268. [in Ukrainian].
6. Baumeister A. (2010). *Svitlo intelektu y svitlo slavy: metafizyka piznannia u sv. Tomy Akvinskoho* [The light of intellect and the light of glory: the metaphysics of cognition in St. Thomas Aquinas]. *Sententiae*. № 2. S. 3–41. [in Ukrainian].
7. Bronzov A.A. (1884). *Aristotel i Foma Akvinat v otnoshenii k ikh ucheniiu o npravstvennosti* [Aristotle and Thomas Aquinas in relation to their doctrine of morality]. Sankt-Peterburg. 591 s. [in Russian].
8. Butkevich O. (2008). *Rol Fomi Akvinskogo u rozvitku mizhnarodno-pravovoï dumki Serednovichchia* [The role of Thomas Aquinas in the development of international legal thought of the Middle Ages]. *Ukrainske pravo*. № 1. S. 11. [in Ukrainian].
9. Hotsuliak Yu.V. (2019). *Teolohiia pravovoho buttia u vchenni Fomy Akvinskoho* [Theology of legal existence in the teachings of Thomas Aquinas]. *Economic and law paradigm of modern society*. Issue 3. Open Europe. P. 41–18. [in Ukrainian].
10. Gurvich G.D. (2004). *Filosofia i sotsiologiya prava: Izbrannye sochineniia* [Philosophy and Sociology of Law]. Sankt-Peterburg: Izd. dom SPb. gos. un-ta. [in Russian].
11. Nesprava M.V. (2017). *Moralni osnovy prava u filosofii Fomy Akvinskoho* [Moral foundations of law in the philosophy of Thomas Aquinas]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3. S. 52–61. [in Ukrainian].
12. Finnis Dzh. (2012). *Estestvennoe pravo i estestvennye prava* [Natural law and natural rights] / per. s angl. V.P. Gaidamaka i A.V. Panikhinoi. Moskva: IRISSEN, Mysl. Seriiia "Pravo". S. 488–489. [in Russian].
13. Feinberh Dzh., Koulmen Dzh. (red.) (2007). *Filosofia prava* [Philosophy of law]: per. z anhl. P. Tarashchuk. Kyiv : "Osnovy". 1256 s. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.28>

MAJĄTKOWE PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ DO OBIEKTÓW SŁUŻBOWYCH PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ UTWORZONYCH W INSTYTUCJACH SZKOLNICTWA WYŻSZEGO UKRAINY

Yuliia Osypova

pracownik naukowy Wydziału Ekonomiczno-Prawnego

*Naukowo-Badawczego Instytutu Własności Intelektualnej Narodowej Akademii Nauk Prawnych Ukrainy
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-3413-1263

Osypova@gmail.com

Adnotacja. W artykule zbadano zasady podziału majątkowych praw własności intelektualnej na obiekty służbowe prawa własności intelektualnej, które są tworzone w instytucjach szkolnictwa wyższego Ukrainy. Przy pisaniu artykułu zastosowano m.in. formalno-logiczne, formalno-prawne, porównawczo-prawne i logiczno-semantyczne metody badawcze. W trakcie badania określono ogólne wymagania obowiązującego prawa Ukrainy dotyczące możliwych opcji podziału majątkowych praw własności intelektualnej na obiekty służbowe własności intelektualnej. Ustalono, że między